

A gyógyszerészi gondozás magyarországi története

Vida Róbert

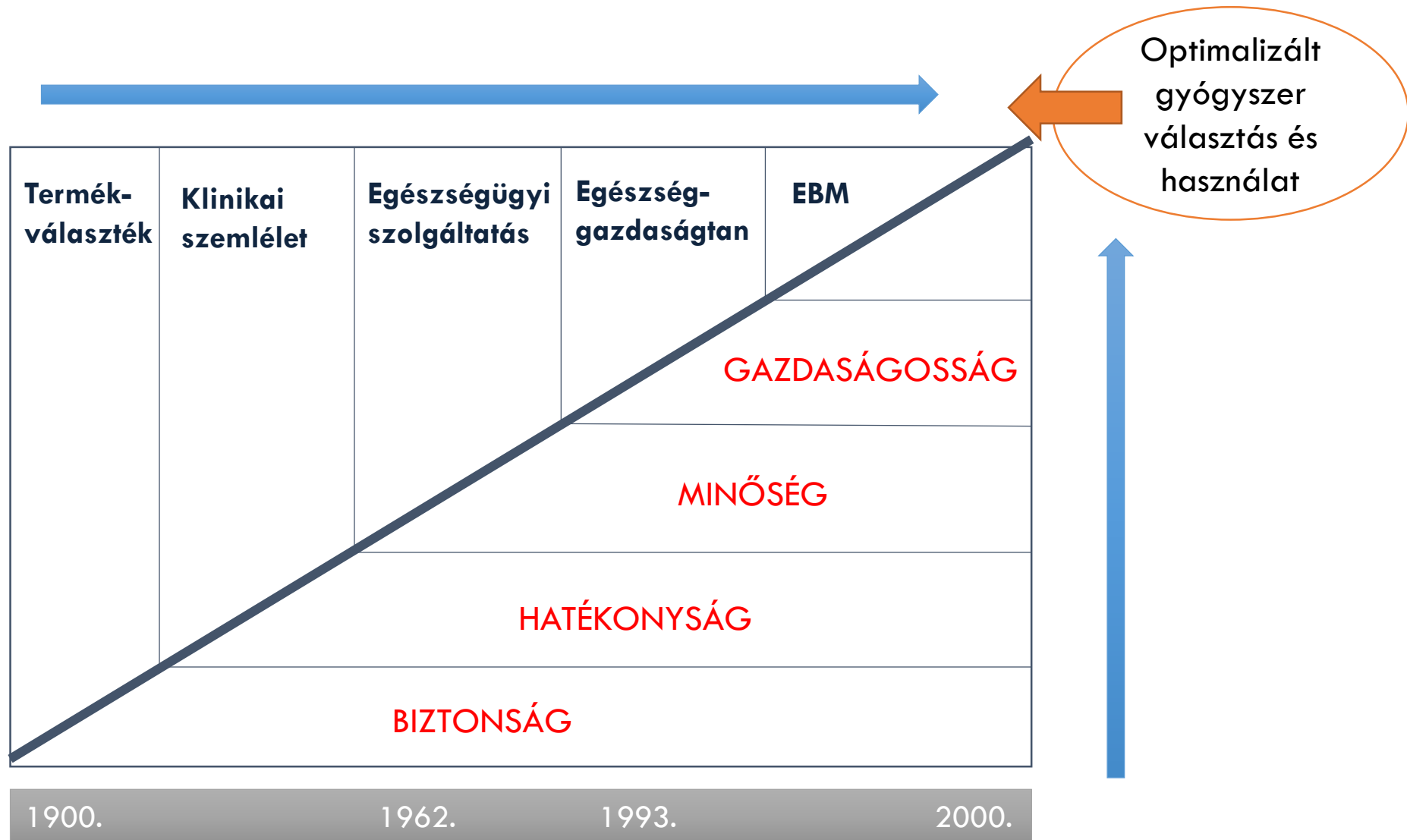
XVI. Nyári Egyetem

Pécs

2019. Július 4-6.

A gyógyszerekkel és a gyógyszerészekkel szembeni elvárások változása

Globális folyamatok, melyek hazánkban is lezajlottak az egészségügyi ellátásban és a gyógyszerellátás területén

- Gazdasági válságok és háborúk
- *Termékszám és termékválaszték nagymértékű növekedése*
- *Gyógyszerkészítés háttérbe szorulása*
- **Egészségügyi rendszerek válsága (1980as évek)**
- **Gazdasági folyamatok (tovább nem fenntartható egészségügyi és gyógyszerkiadás növekedés)**
- **Munkaerőhiány (orvoshiány) és egyenlőtlen egészségügyi ellátási lefedettség**
- Betegigények megváltozása és öngyógyítás előretörése (ez azzal is jár, hogy a beteg a gyógyszerésztől „csak a gyógyszert várja”)
- Egyre komplexebb, bonyolultabb terápiák, gyógyszerelési problémák
- Betegközpontú szemlélet előtérbe kerülése a termékorientált szemlélettel szemben

Miért nehéz „kutatni” a gondozás történetét?

- Az egészségügyi ellátó rendszerek (azon belül gyógyszerellátási rendszerek) közötti különbségek markánsak.
 - **Skandináv modell:** 10-18 ezer kliens/gyógyszertár; gyógyszer központú
 - **Déli országok, Franciaország, Belgium:** 2-2500 kliens/gyógyszertár; gyógyszer és kozmetikum fókusz
 - **Angolszász modell:** 3500 kliens/gyógyszertár; minden termékkategória
 - **Közép és Kelet Európa:** 3000-5000 kliens/gyógyszertár, minden termékkategória
- **Nincs egységes definíció,** illetve a definíció folyamatosan változott.
 - pharmaceutische patientenzorg
 - Pharmazeutische Betreuung
 - Seguimento farmacoterapéutico
 - medicines management
- A „Pharmaceutical care” nem fordítható le egy az egyben. Új fogalmak jelentek meg: **kognitív gyógyszerészi szolgálat,** társadalom gyógyszerészet.
- **Nem választható el élesen a kórházi-klinikai és közforgalmú vonal,** de a közlemények külön-külön vizsgálják általában.
- Arcanum Digitális Tudománytár keresés eredménye: <https://adtplus.arcanum.hu/hu/>
 - kulcsszavak: gyógyszerészi gondozás; gyógyszerészi tanácsadás; gyógyszerészi gondoskodás; gyógyszerész közegészségügy
 - 2004-től kb. 30 újságcikk a gondozásról
 - Előtte: 14 közlemény a gyógyszerészet helyzetéről, jövőképeiről, mely erre utalást tartalmaz.

A gyógyszerészi gondozás meghatározásának fejlődése

Hepler és Strand
(1990)

„A gyógyszeres terápiával kapcsolatos felelősségteljes tevékenység azzal a céllal, hogy meghatározott eredményeket érjünk el a **beteg életminőségének javítása** érdekében.”

Eurompharm Forum
(1993)

„A gyógyszerészi gondozás célja a **hatásos, biztonságos és költség-hatékony** gyógyszeres terápia elősegítése, **együttműködésben az orvossal**, továbbá a beteg **egészségtudatos életmódra** nevelése, **gyógyszerhasználatának irányítása, együttműködésének növelése, életminőségének javítása, minőségileg kontrollált körülmények között.**”

FIP
(1998)

„A beteg gyógyszerelésével kapcsolatos felelősségteljes tevékenység azzal a céllal, hogy **javítsa, vagy fenntartsa a beteg életminőségét**, olyan együttműködésben mely megelőzi, felismeri, megoldja, a **gyógyszereléssel, egészséggel kapcsolatos problémákat.** Folyamatos minőségbiztosítási tevékenység a **gyógyszerhasználat javítása** érdekében.”

PCNE
(2013)

„A gyógyszerész hozzájárulása az egyének ellátáshoz, melynek célja a **gyógyszeralkalmazás optimalizálása** és az **egészségügyi kimenetek javítása.**”

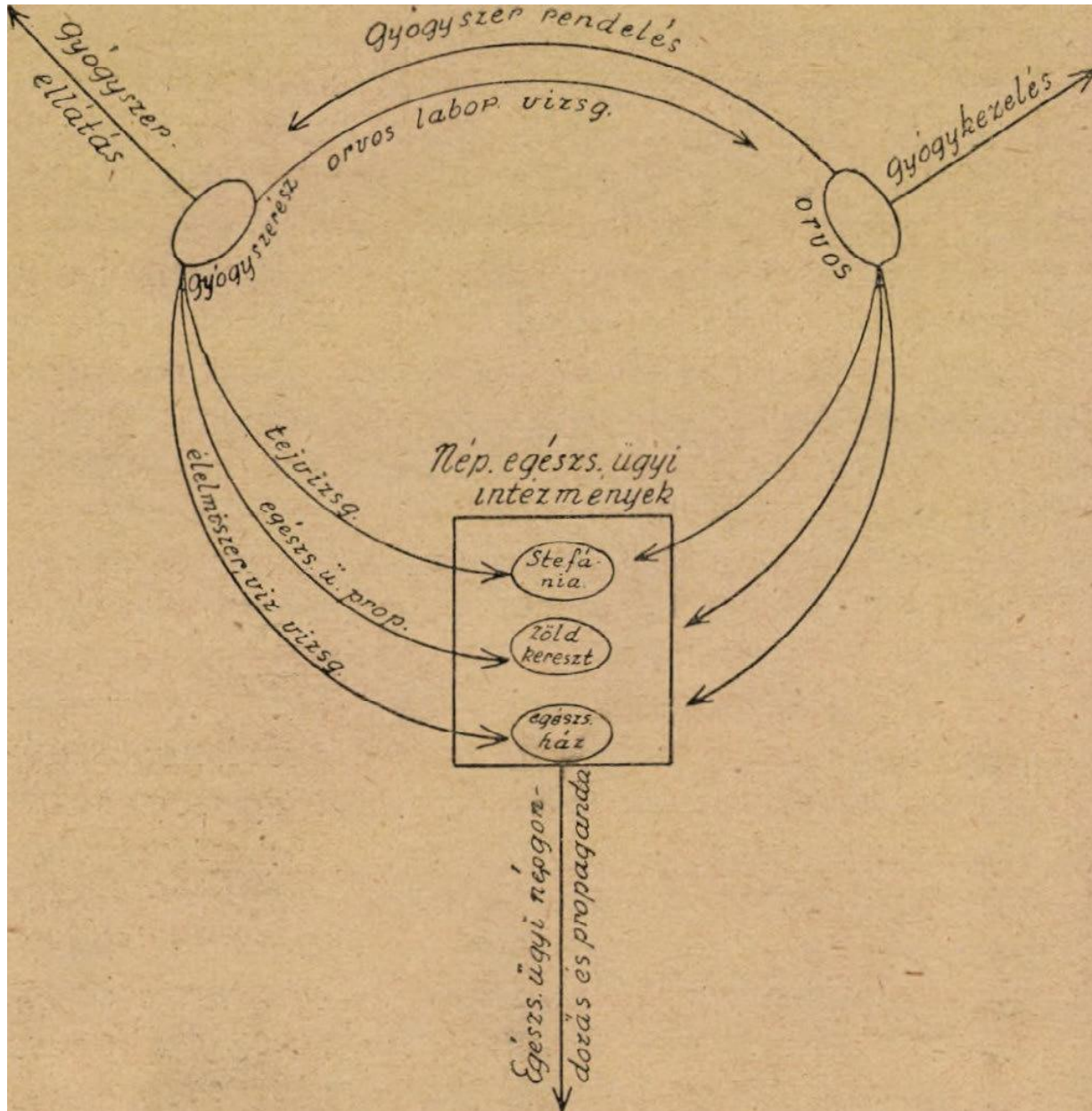

Gyógyszerészi gondozás európai fejlődésének elméletei, mérföldkövei

- Feltételezik, hogy a klinikai gyógyszerészetből fejlődésével együtt az európai országokban is, de erre egyértelmű bizonyíték nincs (vs. USA) – magas szintű klinikai gyógyszerészeti hálózattal rendelkező országokban a közforgalmú gyógyszerellátásban is erősebb a gondozás.
- Inkább átvett koncepció:
 - 1980as évek
 - ESCP (European Society of Clinical Pharmacy) megalakulása
 - Skandinávok és Hollandia úttörő
 - 1991
 - Hepler – Koppenhágai előadás a Dán Gyógyszerészeti Szövetség részére
 - 1993 és 1998
 - FIP állásfoglalások
 - **WHO - The role of the pharmacist in the health care system**
 - **1999. FIP/WHO: GPP (Helyes Gyógyszertári Gyakorlat)**
 - Európai szintű szervezetek alakultak, irányelvek és protokollok kerültek kiadásra, de még mindig **nemzeti szinten dől el** milyen irányba tart.

Gyógyszerészi gondozás hazai mérföldkövei

- 1876. évi XCV. Törvény – A gyógyszertár közegészségügyi intézmény
- 1925. Országos Közegészségügyi Intézet
- 1928. Gyógyszerészi közlöny: egészségnevelés és közegészségügy felemelése.
- 1934. Dr. Scholtz Kornél államtitkár felkérése - Gyógyszerészek népegészségügyi szerepe elsősorban a fertőző betegségeket célozva
- 1938. Nyüg Vince – Gyógyszerészek közegészségügyi szerep vállalása szükséges a sok gyógyszerkülönlegesség miatt
- 1958. OGYI – országos gyógyszerismertetői hálózat
- (1950-70. Drogéria rendelet és állatgyógyászati termékek elkerülése a gyógyszertárból)

NYÜG VINCE:

A gyógyszerészet jövője és a jövő gyógyszerészete.

Gyógyszerészek lapja. 1938.

Céлом jelenleg az, hogy rámutassak arra, hogy a sokoldalú ismereteinek megfelelőleg, milyen irányú munkavállalással vehetne részt a gyógyszerész, a vidék közegészségügyi apparátusában, hogy beleillesszék abba a közegészségügyi munkaegységbe, amelyet meg kell teremteni, hogy a falu közegészségügyi akciója eredményes legyen. Az előzőekben említettem, hogy az orvost és gyógyszerészt évezredes közegészségügyi kapcsolat fűzte össze, mondhatni még ma is ketten szolgálják a falu közegészségügyét, csupán egymásrautaltságuk válik napról-napra lazábbá, a gyógyszerkülönlegesség közbeékelődése folytán. **Ha a jövő gyógyszerészének a helyét keresem és őt ismét az orvos mellé akarom a gyógyítás és egészségügyi gondozásra közös munkába állítani, úgy azt kell elsősorban megnézni, hogy hogyan alakult, változott meg a modern gyógyítás és egészségügyi gondozás technikája és ezek ismeretében keressem azt a helyet, azt a munkakört, ahol ismét nélkülözhetetlen segítő munkatársa lehessen az orvosnak.**

Tanácsadás a patikában

VÁCI ÚT 87. Az üzletben a pulton túl a fehérköpenyes gyógyszerészek mindig csak kis dobozokat nyújtanak át a vásárlóknak. „Háromszor egyet naponta étkezés után, hűvös helyen tartandó” — hangzanak a röpke útbaigazítások az ország patikáiban, ki tudja, hány-szor naponta. Budapest 220 gyógyszerterében, ahol naponta százezren fordulnak meg.

A vásárlók sokszor bizonytalan lépésekkel hagyják el a patikát. Szeretnének még valamit kérdezni, amit talán az orvostól elfelejtettek, vagy jó lenne kicsit többet tudni a tabletták, kanális orvosságok vagy porok helyes szedéséről. A házipatika kezelése fontos dolog. Sajnos, sokan ebben is a „divatot” követik, s a szomszédasszony vagy a barátnő jó tanácsaira hagyatkoznak. Pedig mennyivel jobb, ha arra hivatott személytől kérnek választ.

Itt a Váci úti patikában külön elkerített üveglakos szoba húzódik. Az íróasztalnál kedves gyógyszerész nő ül. Feladata az ablakon feltüntetett egy mondatban összefoglalható: „Egészségügyi felvilágosítás, tanácsadás”. Munkája mégsem ilyen egyszerű. Nehéz a betegeket meggyőzni, hogy sokszor többet ártnak önmaguknak a fölösleges gyógyszereszedéssel, mint használnak, s egy kis torokfájás esetén nem kell mindjárt a Vegacillint szedni.

A KISÉRLETKEPPEN bevezetett egészségügyi tanácsadás lehetőségével élnek is a betegek. Szívesen, bátran jönnek, nem kerülnek „a kényesebb” témát sem.

Idős, bottal is nehezen járó néni áll meg az ablaknál.

— Trombózisom volt — panaszolja —, még fáradékony a lábam. Van rá valami jó kenőcs?

Negyven év körüli asszony lép a boltba, egyenesen a kis ablakhoz tart.

— Fáj a torkom, nincs ugyan lázam, lehet, hogy csak a hideg víztől, de ezért csak nem megyek betegágyamra.

— Ebből tíz cseppet, abból három tablettát, de ha láza van, azonnal menjen orvoshoz.

Dr. Telek Lászlóné válaszol mindenre. Örül, ha a kérdésekkel hozzá fordulnak, mert a legfontosabb a baj megelőzése. Gyakran behívja az érdeklődőket. A kicsi, barátságosan berendezett szoba még egy kis beszélgetésre is alkalmas. Tanácsokat ad a helyes táplálkozáshoz, segít a diétás étrend összeállításában s már családtervezési gondokkal is hozzá fordulnak. A jó tanácsokon kívül még útravalót is ad: egészségügyi nyomtatványokat: „Tudnivalók a gyógyszerek eltartásáról”, „Gyógyulás gyógyszer nélkül”.

HASZNOS KEZDEMÉNYEZÉS, talán lesznek követői, mert a gyógyszerterei tanácsadás megkönnyíti az orvos munkáját és a betegek gyógyulását. Rózsa Katalin

1969. május 11. Népszava Gyógyszerészi tanácsadás

Dr. Teleki Lászlóné
Budapest (Váci út)

Elkülönített helyiségben

- Egészségügyi felvilágosítás, tanácsadás
- Egészségügyi nyomtatványok
- Diétás tanácsadás

Gyógyszerészi gondozás hazai mérföldkövei

- 1972. Egészségügyi törvény – gyógyszerellátás állami feladat és a gyógyszertárak közegészségügyi intézmények
- **1977. Gyógyszerellátási rendelet**
 - Gyógyszerekhez való hozzájutás megkönnyítése
 - OTC kiszélesedése
 - Kiemelt szerepe a gyógyszerésznek, hogy ismerje a beteget és az orvosi gyakorlatot.
 - **„gyógyszerészi gondozás, mint koncepció megjelenése”**
- 1978. Központi Gyógyszerterápiás Bizottság
- 1980: Dr. Nikolics Károly – Új tárgy javaslat: **„alkalmazott gyógyszer-tan”** vagy **„gyógyszer-alkalmazástan”**
- 1982. Dr. Nikolics Károly – 5 éves képzés visszaállítása, betegcentrikus gyógyszerellátás, túlzott gyógyszerfogyasztás visszafogás, gyógyszerbiztonság, öngyógyítás menedzselése, gyógynövény készítmények kockázatai, magisztrális gyógyszerkészítés kérdése
- 1984. **FIP – „Budapesti deklaráció”** – **Gyógyszerészi szakértelem szükséges a gyógyszer útja alatt, a kutatástól a betegig**; Felhívja a figyelmet a nem megfelelő gyógyszeralkalmazás veszélyeire – kórházi felvételek 15-20%-a.

1977-es rendelet: A „gyógyszerészi gondozás, mint koncepció megjelenése”

- Orvossal együttműködésben
- Gyógyszer biztosítása
- „Gyógyszerbiztonság” megteremtése
- Gyógyszer útjának végig kísérése
- Kiemelt szerep az egészségnevelésben

BetegELLátók Akkreditációja a biztonságos betegellátásért (BELLA) program és a gyógyszerészi gondozás kapcsolata

2006. évi XCVIII. törvény

a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyászatisegédeszköz-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól

Gyógyszerészi gondozás: a gyógyszerész által önként vállalt, felelősen végzett dokumentált tevékenység, melynek célja együttműködésben az orvossal a hatásos, biztonságos és költség-hatékony gyógyszeres terápia elősegítésén túl, a beteg egészségtudatos életvitele kialakításának elősegítése, megfelelő gyógyszerhasználatának szakmai segítése, együttműködő készségének növelése, életminőségének javítása, minőségileg kontrollált körülmények között.

Egészségvédelem a patikában?

Ma még csak kísérlet!

„Az egészség érték! Csatlakozzon Ön is a megyei egészségvédő programhoz! A helyes életmód kialakításában mi is segítségére vagyunk.” A plakáton, mely május végén tűnt fel harminc Pest megyei gyógyszerertárban, a megye körvonalai s az Országos Egészségnevelési Intézet emblémája mellett a gyógyszerészjelvény, a kehelyre tekeredő kígyó is ott látható. Nem véletlenül. Egy kibontakozó új kezdeményezés jelképei ezek — így együtt.

a hízőkúráról, a kéz- és lábápolásról, a kismamáknak szóló tudnivalókról, a mozgáskultúráról, a rák megelőzéséről, a serdülőkori egészségi problémákról, a szájápolásról, a testi tisztaságról. A programhoz készült módszertani útmutató ugyanígy tartalmazza a dohányzás elleni küzdelem, a túlzott alkohol- vagy gyógyszerfogyasztás, a narkomán szenvedélyek leküzdése minden eszközt, módszerét, melyek a gyógyszerertárban hozzáférhetőek.

„Például azt, hogy a vállalkozó patikák mindegyikében felállítottak mérleget, testmagasságmérőt, s készségesen segédkeznek a méretkezni szándékozóknak. Azután a kezükbe nyomnak — ha például fogyókúrázni szeretnének — egy testsúlyváltozási táblázatot, megbeszélik velük, hogy naponta hányszor, hogyan és mennyit tanácsos elfogyasztaniuk, mozogniuk, megbeszélik a követendő életvitelt, adnak hozzá kellékeket, segédletet, például kalóriatáblázatot, tornagyakorlat ismertetőt, ajánlanak háromféle szakkönyvet, azután teakeveréket, hozzá való forrázóedényt.”

- Arcápolás
- Csecsemőgondozás
- Elsősegélynyújtás
- Fogamzásgátlás
- Gyógynövények
- Hajápolás
- Házipatika
- Kismama gondozás
- Daganat prevenció

Csizmadia Klára
Leányfalu
Szent Klára
Gyógyszertár

1987.

Gyógyszerészi gondozás hazai mérföldkövei

- **1988.** 5 éves képzés
- **Magángyógyszerészek Országos Szövetsége (MOSZ)**
 - Gyógyszerészi Diabetes Prevenció Program (2005)
 - Gyógyszerészi Dislipidémia Prevenció Program (2007)
- **Magyar Gyógyszerészi Kamara (MGYK)**
 - Gyógyszerészi Hipertónia Program (PIPACH, 2006)
- **Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság (MGYT)**
 - Gyógyszerészi gondozási programok – fejfájás és napégés (2007)
- **Gyógyszerészi Gondozás Szakmai Bizottság (2007. -)**
 - Metabolikus szindróma gyógyszerészi gondozási program (2008)
 - Kérdezze meg gyógyszerészt program (2009)
 - Krónikus légúti betegségek gyógyszerészi gondozási program (2010)
- **2012.** Új szakgyógyszerész szakképesítések: Gyógyszerészi gondozás
- **Gyógyszerészi Gondozás Szakmai Bizottság (2007. -)**
 - Alapszint gyógyszerészi gondozási irányelv (2013)
 - Négy újabb irányelv (2018)
 - NEFMI szakmai protokoll a metabolikus szindróma gyógyszerészi gondozás szakmai protokolljának kiadásáról (2019.)

Kiemelkedő egyéniségek a gondozás szolgálatában

Dr. Johan Béla

(Pécs, 1889. szeptember 6. –
Budapest, 1983. április 11.)

Dr. Mozsonyi Sándor

(Kadarkút, 1889. március 15. –
Budapest, 1976. szeptember 1.)

Dr. Nikolics Károly

(Sopron, 1918. augusztus 10. –
Sopron, 2000. szeptember 16.)

Dr. Stenszky Ernő

Budapest, 1926. szeptember 28.
- Debrecen, 2014. január 2.)

Kiemelkedő egyéniségek a gondozás szolgálatában

Dr. Stájer Géza

(Szeged, 1936. március 26. –
Szeged, 2015. október 24.)

Dr. Szabó Sándor

(Zalaegerszeg, 1941. -

Kiemelkedő egyéniségek a gondozás szolgálatában

Dr. Samu Antal

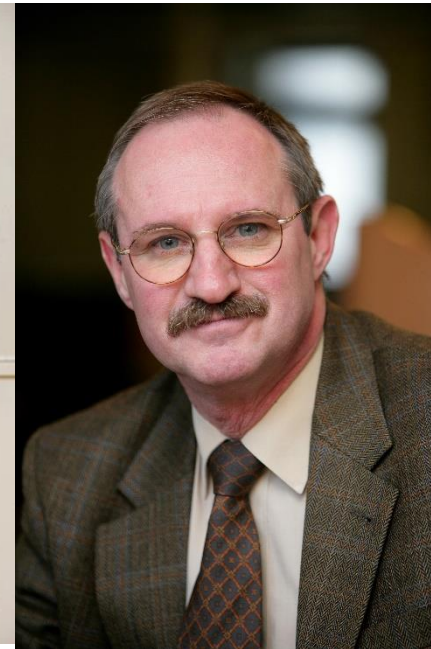
Dr. Dobson Szabolcs

Dr. Soós Gyöngyvér

Dr. Télessy István

Dr. Hankó Balázs

Kiemelkedő egyéniségek a gondozás szolgálatában

Természetesen minden gyógyszerész és orvos kolléga, aki részt vett az irányelvek, protokollok fejlesztésében és a különböző pilot felmérésekben, oktatásban és mindennapi betegellátásban igyekeznek a megismert gondozási koncepciót alkalmazni, bizonyítékokat gyűjteni, de elsődlegesen szolgálatukat a betegek gyógyulásának szentelik.

Összefoglalás 1.

- *Útkeresés: „Egészségügyi ellátás megvalósítható feladatai összhangba kerüljenek a társadalmi igényekkel és a gazdasági feltételekkel.”*
- Gyógyszerészet, mint hivatás újabb kihívásokkal szembesül globális szinten. Széleskörű társadalmi fejlődésbe mennyire tud beilleszkedni a szakma?
- Az egyik válasz ezekre a kognitív szolgáltatások előretörése.
 - *Ehhez képzési reform elengedhetetlen.*
 - *Társadalmi szerepvállalás erősítése.*
 - *Szakembereknek, szervezeteknek kell (újra)ráébreszteni a társadalmat bizonyos közegészségügyi igényekre.*

Összefoglalás 2.

- Történetileg eltérő folyamatok vezettek ugyanazon igények felismeréséhez – közegészségügyi szerepe a gyógyszerészeknek, gyógyszerértáraknak.
- Az eltérő kulturális, gazdasági és történeti környezet, valamint a gyógyszerészet általános helyzete is befolyásolja (törések: államosítás, liberalizáció, stb.).
- Ennek ellenére most is ugyanazon kihívásokkal kell megküzdenie a szakmának, mint korábban (pl.: ügyelet, gazdaságosság, személyi feltételek, magisztrális gyógyszerkészítés, összefogás hiánya, stb.).
- Pozitív folyamatok, de növelni kell a gyógyszerészet láthatóságát!
- Nem választható el a közforgalmú és kórházi ellátás (gondozás vs. betegágy melletti gyógyszerészi tanácsadás)

Dr. Nikolics Károly (1980.)

*„A gyógyszerellátás olyan szakterület,
melyet állandó tudományos fejlődésével, a
humanizmus jegyében, hivatásként kell
ellátni.”*

Felhasznált irodalom

- Berenguer B., La Casa C., de la Matta M.J., Martín-Calero M.J. Pharmaceutical Care: Past, Present and Future. *Current Pharmaceutical Design*, 2004, 10, 3931-3946.
- DR. STENSZKY ERNŐ: A gyógyszerészet helye és szerepe az egészségügyi ellátásban Magyarországon. *Gyógyszerészet*. 1985. május
- DR. STENSZKY ERNŐ, DR. NIKOLICS KÁROLY: A gyógyszerészet időszerű kérdései az Országgyűlés Szociális és Egészségügyi Bizottsága előtt. *Gyógyszerészet*. 1987. április. 31. 131-140.
- Dobson Szabolcs: A gyógyszerészi gondozás eredetével kapcsolatos tévedésekről a gyógyszerésztörténész szemével. Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság. www.gyogyszeresztortent.hu 2017. december 27.
- Dr NIKOLICS KÁROLY: A haladás útján – Innováció a gyógyszerészetben. *Gyógyszerészet* 26. 81-84. 1982.
- J. W. Foppe van Mil: A Review of Pharmaceutical Care in Community Pharmacy in Europe. *Harvard Health Policy Review*. Vol. 7, No. 1, Spring 2006 155.
- DR. NIKOLICS KÁROLY. Betegcentrikus gyógyszerellátás. *Gyógyszerészet* 24. 471-473. 1980.
- DR. NIKOLICS KÁROLY, DR. STENSZKY ERNŐ, DR. VINCZE ZOLTÁN: Gondolatok a gyógyszerészet helyzetéről. *Gyógyszerészet* 33. 248-250. 1989.
- GONDOLATOK A GYÓGYSZERÉSZET NÉHÁNY IDŐSZERŰ SZAKMAPOLITIKAI KERDESEROL. *Gyógyszerészet* 18 381-382. 1974.
- DR: NIKOLICS KÁROLY: Gondolatok a múltból - tanulságok a jövő számára. *Gyógyszerészet* 40. 3--7 1996
- DR: NIKOLICS KÁROLY: Gondolatok az új évezred küszöbén. *Gyógyszerészet* 43. 4-5. 1999.
- NYÜG VINCE: A gyógyszerészet jövője és a jövő gyógyszerészete. *Gyógyszerészek lapja*. 1938.
- J.W. Foppe van Mil, Martin Schulz and Th.F.J. (Dick) Tromp. Pharmaceutical care, European developments in concepts, implementation, teaching, and research: a review. *Pharm World Sci* 2004; 26: 303–311.
- Livio Garattini, Anna Padula: Pharmaceutical care in Italy and other European countries: between care and commerce? *Postgraduate Medicine*, 130:1, 52-54, DOI: 10.1080/00325481.2018.1399043
- DR. STENSZKY ERNŐ: Új vonások a gyógyszerészi munkában a gyógyszerellátás rendjével kapcsolatban 1977-ben életbe lépett rendeletek nyomán. *Gyógyszerészet*. 23. 173-176. 1979.
- DR. STÁJER GÉZA: A kigyó metamorfózisa. Magyar Gyógyszerészeti Társaság, Budapest, 2002.
- Dr. STÁJER GÉZA: Korszerű gyógyszerészképzés és a jövő század társadalmi kihívása. *Gyógyszerészet* 40. 611-616. 1996.

Köszönöm a
megtisztelő figyelmet!

